

DISSERTATIO
DE
LIBERTATE CUM NECESSITATE
CONCILIANDA,

CUJUS
PARTEM PRIMAM,
CONS. AMPL. FACULT. PHILOS. ABOËNSI,

publico examini modeste offerunt

Mag. FREDRICUS BERGBOM,
Philos. Theor. & Pract. Adjunct. Ordin.

ET
ERICUS GUSTAVUS ENEBERG,
Borea-Femmo.

In Audit. Philos. d. xviii Decembris MDCCLXIII.
h. a. m. f.

ABOË, typis FRENCKELLIANIS.

KONTRAKTS-PROSTEN
OCH
KYRKOHERDEN ÖFVER WEHMO FÖRSAMLING
HÖGÄREVÖRDIGE OCH HÖGLÄRDE
HERR MAGISTER
ISAAC ENEBERG
SAMT
HÖGÄDLA FRU PROSTINNAN
ANNA SOPHIA ENEBERG,
FÖDD *ALANUS,*

MINE HULDASTE FÖRÄLDRAR!

Mottagen desfa blad, såsom en ringa men välment gård af den tacksamhet jag så lifligt känner mig de bästa Föräldrar skyldig. Mätte jag någon gång kunna gifva Eder fullkomligare prof af den sönlige kärlek, erkänsla och vördnad, hvarmed jag framlesver

EDER

Ödmjukt-lydigste Son
ERIC GUSTAF.

Ut omnis quidem, ex continua ista, quæ primo jam, quo concium sui evadit subjectum, reflexionis voluntatisque actu, sublata originaria naturæ & intelligentiæ harmonia, in mente oritur oppositorum pugna, principique realis & idealis discordia, originem ducit philosophia, ita nullo non tempore eam, partim in relativis, quæ in conscientia deprehunduntur, oppositis investigandis accuratiusque determinandis, partim in oppositione eorum acrius explicanda & in aliore quadam identitate restinguenda, præcipue occupatam fuisse videmus. Ultimus vero & supremus, ad quem omnis tam theoretica quam practica philosophia spectat finis, is sine dubio est, ut purum absoluti omnis antithesis expertis effingat conceptum, omnemque sic oppositorum, in quæ absolutum reflexione originaria disjicitur, discordiam in harmoniam dissolvat completam, quin omnia etiam nobiliora culturæ humanæ elementa, intellectus abstrahendi nitu dissoluta atque divulsa, in organismum interiore quadam vita animatum indissolubilem, artissimo unitatis vinculo jungat; quod ut fiat, ad illud necesse est progrediatur reflexio punctum, quo absoluta oppositorum in reflexio-

ne antithesis, cum identitate eorum absoluta in unum incidat, ipsumque adeo absolutum, omni in idea ejus relativitate sublata, forma absoluta pure concipi possit. Ejusmodi autem opposita, quæ apprime reflexionem vexarunt philosophantem, quibusque conciliandis impensam nullo non tempore philosophi dederunt operam, licet frustra plerumque, quamdiu in angusta abstractionum inferiorum (quæ absolutam illam absoluti formam necessario antecederent, eam utpote summam præparantes), investigatione occupati, relativitatis ambitum egredi non valuerint, opposita vero numquam reflexionis puncto plane coalescant; sed in infinitum potius continentur, varii generis quæquæ ætas, pro varia cujusque cultura, in medium protulit. Quæ vero sic sub spiritus & materiæ, animi & corporis, rationis & sensualitatis, rerum per se & phænomenorum, fidei & intellectus, virtutis atque felicitatis, innumerisque sub aliis formis, reflexio procreavit opposita, progrediente cultura, in subjectivitatis & objectivitatis, idealitatis & realitatis, antithesin transierunt.

Hæc autem idealitatis & realitatis antithesis, practice considerata & ad supremam formam evecta, per libertatis & necessitatis repugnantiam exprimitur. Cum vero nulla umquam ratione, hæc libertatis & necessitatis antithesis, reflexionis vulgaris intellectusque molimine, in altiore quandam identitatem resolvi possit, absoluta illa haud immerito habetur antithesis & omnium, quæ in mente, ut primum philosophiam procreavit reflexio, oriuntur, contradictionum suprema, quam ob rem reliqua quoque omnia, ut neminem facile harum rerum peritum fugere potest, quæ vel supra attulimus, vel præterea in conscientia deprehenduntur opposita, eandem hanc antithesin, alia licet sub forma, magis minusve pure expriment.

munt. Licet autem absoluta hæc sit libertatis & necessitatis oppositio, nec ulla aliqua ratione in statione intellectus vulgaris extinguere possit, nullaque eam in hac statione permanens unquam in altiore identitate resolvere valuerit philosophia, tamen eam, quoniam omnis altioris mortalium speciei in libertate vertitur cardo, quasi plane non solvendam relinquere philosophia nequit. Utraque enim, libertas scilicet & necessitas, simul assumi non possunt, absolute enim sibi repugnant, utraque alteram tollit, quæ vero retinenda sit, quæque rejicienda, facile haud est perspectu. Si enim necessitatem, exclusa libertate, amplectamur, fatalismo constringimur ineluctabili, hominisque vivendi ratio ahæneis necessitatis vinculis alligata, neque turpis haberi potest neque honesta, parique omnino pasu culpa ambulat & innocentia, & quodcumque unquam pio pectori sanctum sit atque venerandum, extinctum prolabitur & explosum. Immutabili ejusmodi necessitate dominante, non virtutes modo & vitia, officia & jura, laudes & vituperationes, totaque doctrina moralis, in casum aliquid & inanis vocis sono decoratum abeunt, sed omnia quæ in homine præclara & magnifica, alta atque egregia æstimantur, quæ amore veneratione digna habentur, dictu potius speciosa sunt quam vera: quæ enim emortui tantum mechanismi effectus sunt, mirari quidem ea possumus, haud vero magni facere, amoreque prosequi & cultu. Si e contrario, rejecta necessitate, libertatem solum retinere velimus, in indifferentissimum necesse est incidamus absurdum, qui omnem rationis usum necessario tollit, omnemque in cognitione humana realitatem, unitatemque & scientiam omnem. Neutram igitur alterius causa relinquere possumus, libertatem enim vindicandam inextinguibilis postulat cujusque, hominem qui sese agnoscit, pectori inhærens pennisque insitus personalitatis sensus, necessitatem autem

conservandam ratio postulat, absolutam in conscientia humana unitatem requirens & harmoniam. Quæ autem opposita sibi invicem, simul consistere nequeunt. Hæc igitur difficultas, cum reflexioni vulgari, quæ ultimam subjecti & objecti antithesin perfringere non valet, insuperabilis sit, alia via insistendum est, punctumque ascendendum sublimius, ubi opposita in puram & completam commutentur identitatem, eaque artissime coalescant, quæ reflexioni alias diversa occurrunt, ad eamque igitur exsurgendam philosophiam, quæ originariam esse demonstrat identitatem subjectivi & objectivi, adventiciam vero diversitatem, licet ad conscientiam excitandam & propagandam necessariam & in ipsa identitate jam expressam, quæque sola forsitan, relativa omnia ad absolutum referendo & ab eodem derivando, completam, absolutæ intuitionis evidentia, subjectivitatis & objectivitatis oppositione evanescente, libertatis & necessitatis harmoniam exhibere potest.

Ad completam vero ejusmodi libertatis & necessitatis harmoniam efficiendam, satis non erit, liberi arbitrii cum necessitate empirica causalitatisque successivæ mechanismo conciliandi viam reperiisse, quod licet & illud in dogmatismo nullo modo præstari possit, minoris forsitan, philosophia critica & idealismo transcendentali faciem præferentibus, est difficultatis, sed ad liquidum quoque demonstrandum est, quomodo libertatis notio cum absoluti idea, quodque ex ea derivandum est, totius cognitionis philosophicæ systemate consistere possit & coherere, ne scilicet difficultas in loco inferiore oppressa, mox in altiore recurat, novaque oriatur repugnantia. Cum ex animo enim humano exuri non possit Divinitatis idea, nec opprimi in eodem ullo modo absolutæ realitatis desiderium, huic vero desiderio satisfacere facile non
pos-

possit fidei illa subjectivitas, ad quam fugere videmus philosophiam criticam & idealismum subjectivum FICHTII, alia mox, liberi arbitrii cum necessitate empirica pugna jam sublata, manente suprema hac absoluti & subjecti oppositione, major quidem quam procul intuentibus forsan videtur, oritur difficultas, facile enim haud est perspectu, quomodo possit cum Divinitatis absolutæque realitatis idea tuenda, libertas consistere subjectiva. Hæc vero antithesis licet latius pateat & plures comprehendat disquisitiones, præsentī tamen occasione præcipuas tantum modo earum, leviter transeuntes perstringemus. Plurima scilicet philosophantium pars, qualemcunque ceteroquin Divinitatis foveant ideam, modo veritatem sincere velint proferre, omnibus fere quas Deo tribuant proprietatibus, omnipotentiae e gr., præscientiæ, sanctitati cet. repugnare sibi videri libertatem individuam necesse est consueantur. Absoluta enim in una essentia posita causalitas infinitaque vis, non nisi absolutam ceteris necessario relinquit passivitatem & dependentiam, quæ igitur a se minime gentium esse possunt aptæ, nec in sua ullo pacto potestate, sibi que parere, sed aliunde necesse est habeant agendi patiendique rationes suspensas. Accedit huc, quod non nisi continuata perpetua creatione res creatæ esse perseverare cogitari possint, qua quidem creatione res finitæ, non ut indeterminatum aliquid, sed ut singulares & determinatæ, certis definitisque cogitationibus, nisibus & actionibus procreantur. Huic quæstioni alia proxime conjuncta est, e libertatis ad occultæ cujusdam necessitatis vim relatione oriunda, qua omnia quæ fiunt, certa & in æternum dicta lege decurrere videntur, ratisque moderari ordinibus, quaque homines etiam, libere quamvis agendo, invitis tamen longe aliud quam spectent efficere coguntur, prudentissimæque eorum incepta, quæ magno conatu omnique ope & o-
pere

pere perficere enituntur, irrita fiunt turpemque habent exitum. Quomodo exlex igitur iste & infinitus, qui in singularibus hominum actionibus conspicuus est libertatis iustus, effrenataque liberi arbitrii licentia, altiori cuiusdam necessitati ita obtemperet, ut occulta ejus præpotentique vi, ad fixam quandam & ultimam dirigatur metam, philosophiæ injunctum est enodare, eamque sic libertatis cum necessitate harmoniam explicare, quam historiæ idea involvit, quæque in successiva ista, quam historiæ est delineare, concipitur progressionum serie, continuaque mundi relativi evolutione, qua sese manifestat absolutum. Cum realis autem libertatis notio ea sit, ut in boni malique facultate consistat, dilucet, veram libertatis theoriam fisci non posse, nisi simul malum quid sit, ejusdemque origo explicetur, quaque ratione cum sanctitate bonitateque Divina consistere possit ostendatur, res quidem difficilis ac multum & sæpe quæsitæ. Qualis enim cunque cogiretur rerum creatarum ad Naturam Divinam relatio, alterum, ut quidem videtur, necesse est oriatur e duobus; ut scilicet aut omnis mali bonique discrimen tollatur, aut Deus aliquam saltem ad partem mali causa & origo habeatur; ad dualismum enim absolutum confugere, non est philosophari.

Primariis vero his, quas singulatim jam, leviter licet, attigimus, in libertate vidicanda obvenientibus difficultibus sublatis, ceteræ quoque omnes, quæ ex diversis oriri possint philosophiæ locis, facile evanescent. Patet vero simul, nisi præcipuis his tolendis difficultatibus, cum universo rationis systemate i. e. cum absoluta ex omni parte necessitate libertatis exhibeatur harmonia, ne notionem quidem libertatis puram erui posse sibi que constantem, sed mancam illam necessario mansuram & impeditam, quod illi haud reputavisse videntur, qui ad doctri-

doctrinam moralem condendam omnibus numeris absolutam sufficere putant, ut libertas fide practica tantum postuletur, firma enim & inconcusla nisi jeceris fundamenta, quicquid superstruxeris corruet. Cum enim nulla unquam sola determinari possit notio, nisi ejus cum systemate quoque, ad quod pertineat, simul respiciatur nexus, intelligitur utramque disquisitionis partem hic ut ubique esse conjungendam. Sunt vero plures postremi haudquaquam nominis philosophi, qui usitatum illud & saepe decautum referunt, non posse libertatem non plane inimicam systemati esse, vel ulla unquam ratione cum eo consistere, unamquamque vero philosophiam, quae unitatem profiteatur & totalitatem, libertatem necessario sublaturam. Libertatis autem notionem jam per se & in genere systematis notioni repugnare, vel ideo facile non crederes, quod, cum cohaereant aliqua ratione inter se rerum universitas atque libertas individua, non possit non aliquod in divino saltem intellectu esse systema, quocum concinat libertas. Qui vero ad idealismum subjectivum conugiunt, omneque etiam in intellectu vel voluntate entis cujusdam originarii systema repudiant, singulares tantum modo admittentes voluntates, adeo ut uniuscujusque *Ego* absolutam constituat substantiam, non possunt & ipsi diu vocem suppressere rationis, unitatem requirentis absolutam, magis quam libertatis personalitatisque sensum animo humano inditum, quominus eadem quae evitari voluit sensum redeat quaestio. Sic idealismus quoque subjectivus *FICARI* unitatem quodam modo agnoscere cogebatur, licet eam in ordine quodam universi morali tantum quaerat, qua vero re non potuit non in maximas incidere inconsequentias mirisque implicari repugnantibus. Apparet igitur plane necessarium, neque unquam negligendam, quasi solvi non posset, philosophiae esse problema: quomodo possit cum

abso-

absoluta, quæ rationis essentiam constituit, unitate, vel (quod idem est) cum absoluta ex omni parte necessitate conciliari libertas, quantumvis licet, contrariæ, quæ supra attulimus, sententiæ, veritatis speciem, irrita tot, maximorum suæque arte consummatissimorum philosophorum circa hanc quæstionem conamina præbere videantur. Quod vero si unquam solvi non possit problema, non tantum vera perspicuaque erui nequit libertatis notio, totaque doctrina moralis vacillans erit sibi que inconstans, sed omnis omnino philosophia, tam theoretica quam practica, realitate careat necesse est, unitateque & totalitate, nec ullo modo in indissolubilem illum systematis organismum redigi potest, qui solus veram stabilemque efficit scientiam. Perobscuram vero hanc esse quæstionem & perdifficilem, utpote quæ summum omnis philosophiæ culmen, ut dicam, & cacumen constituat, vel ex allatis jam facile dilucet. Cum autem omnium fere, quæ in philosophia obveniunt, quæstionum, maximi hæc videatur esse momenti, firmum præsertim quærentibus & stabile philosophiæ practicæ fundamentum, adeoque, multum licet antea a multis deliberata, sæpeque agitata, ad novam tamen semper alliciat considerationem, non potuimus quin, idoneam ad vires in philosophia exercendas circumspicientes materiam, hanc potissimum eligeremus, ea quidem freti spe, fore nobis summam ipsius materiei difficultatem, aliquid saltem apud benevolos lectores, si ex assis excidamus conciliaturam excusationis. In hac vero quæstione tractanda, ita nobis animo constitutum est versari, ut & libertatis cum necessitate pugnam acerrime explicemus, & hujus pugnæ dirimendæ simul periculum ineamus, summorum hujus memoriæ philosophorum, KANTII nimirum, FICHTII atque SCHELLINGII vestigia prementes, quorum immortalibus sine dubio meritis debetur, si philosophiæ tandem illa aliqua immensa hujus problematis solvendi, patefacta sit via.

Prima igitur quæ in libertate cum necessitate concilianda sese præbet difficultas, ex acri ejus cum causalitatis empiricæ lege oritur inimicitia, cum ferrea scilicet hæc lex, quæ causas & effectus per omnem Naturam æthereis vinculis connectit, animum etiam humanum variosque ejus motus, imperio suo subjectum tenere videatur. Rerum enim considerantes naturam, omnia necessitate fieri videmus & effici, ubique fatalem quandam perspicentes & immutabilem ordinis sempiterni continuationem, adeo omnino, ut quicquid accidat, id ex æterna veritate, causarumque continuatione fluxisse videatur. Singulæ enim quæque res, singulas definitasque habent proprietates. Quodcunque igitur est, ab omni parte determinatum est, certisque finibus circumscriptum & terminis; est quod est, nec aliud quidquam. Natura autem continuis obnoxia mutationibus, novas perpetuo induit formas, continua determinationum serie procedens. Harum autem determinationum, ex alia in aliam mutationes & vicissitudines, fortuitæ minime gentium sunt, sed rigidis omnino alligatæ legibus, immutabili necessitate constrictis. Quodcunque igitur in rerum natura obvenit, necessario est, quod est, nec fieri potest, ut aliud sit. Definita consistit Natura phenomenorum serie, qua alia ex aliis ita nectuntur, ut unumquodque ab antecedente determinetur, quod se proxime sequatur, id pariter determinans. Quemlibet rerum statum, alter necesse est antecedarat status, omneque *esse* ab alio explicandum est *esse*, nihil enim de nihilo oriri potest, sed omnia quæ sunt, causis necesse est fiant antecedentibus & necessariis. Quocunque temporis momento natura totum aliquid est & coherens, cujus individua quæque pars, talis qualis est, eam ob causam est, quod ceteræ ejus partes omnes tales sunt atque sunt. Quid? nonne omnia in rerum natura, quæ sunt, quæ fuerunt, quæque futura sunt, ita alia

ex aliis nexa, & ita omnia inter se apta colligataque sunt, ut ne arenulam quidem minimam alium tenere locum, quam tenet, cogitare poteris, nisi tam præsentia, quam præterita omnia & futura simul cogites immutata. Ego met ipse cum omnibus, quæ mihi ut mea tribuo, æterna hac naturæ necessitate manantium implicatus sum causarum effectuumque serie. Sum & ipse ab omni parte determinatus, certoque temporis momento ortus. Nec ipse quidem per me meaque sponte ortus sum, sed eadem generatus naturæ vi, qua omnes ex sese illa fundit paritque res. Quando vero, quibusque nascendi conditionibus, & quibus instructus proprietatibus, fuerim ortus, quibusque hæ proprietates, quoad vivam, obnoxia sint mutationibus, universali illa naturæ vi, omnium rerum creatrice & parente, causarumque continuatione ab omni æternitate fluentium, quæ alia ex aliis aptæ, immutabilique necessitate nexæ, prohibent quicquid cadere secus ac casurum sit, fataliter definitum fuit atque statutum. Fieri non potuit, ut alius meo loco existisset, nec fieri potest: ut, qui jam ortus sum, unquam aliquando alius sim, atque rerum serie tractus futurus sum. Quod veromentis atque rationis munere præ ceteris animantibus ornatus sim, nihil horum mutat. Quicquid demum sit in me illud, quod cogitat, quod vult, quod viget, cum tamen herbarum proventus animaliumque motus peculiaribus quibusdam efficiantur naturæ viribus, quid impedit quominus conscientia quoque cogitandique facultas, peculiari cuidam originem debeant naturæ vi. Explicari quidem non potest, quomodo naturæ quædam vis cogitationem producat, neque vero facilius explicatu, qua ratione plantarum formas animaliumque motus procreet. Nihil aliud sum, quam quod originaria hæcce vis, quæ cum aliis quibusdam naturæ viribus ad harmoniam conjuncta, hominis gignit naturam, certis sub conditionibus

nibus non potuit non fieri. Sum igitur qui sum, quoniam in ista, cujus nexibus implicatus sum & constrictus, omnium rerum copulatione & serie, propter causas naturalem in se cohibentes efficientiam, alius fieri non potui; nihil autem unquam futurus sum, cujus non causas id ipsum efficientes natura contineat. Infinita quaedam mens, quæ colligationem causarum omnium perspiceret, rerumque cursum & eventorum consequentiam omnem, ex quolibet vitæ meæ momento colligere posset: quis ante hocce momentum fuerim, quis post ipsum per omnem æternitatem futurus sim & qualis, quid acturus, quid appetiturus, quid denique passurus. Ineluctabili igitur necessitatis vi, quis sim, quis fuerim, quisque futurus sim, definitum est & constitutum. Quod vero libertatis conscius sim, potest forsan & id ex his explicari principiis. Libere enim agere, quid aliud est, quam ex naturæ suæ legibus agere? Si nihil igitur impedit, quominus naturales istæ vires, quæ conjunctæ humanam efficiunt naturam, quatenus in me efficaces sunt, ex suis agant legibus, liberum me sentio meæque potestatis, limitibus autem circumscriptum & coactum, si hæc ad naturam meam pertinentes vires, aliis naturæ viribus cohibitæ & oppressæ, contra leges suas agere cogantur & ipsæ sibi pugnare. Libertatis quidem conscius sum, meæque me potestatis esse sentio, sed libertatem locum habere non posse, cœcæque omnia fieri necessitate, ratio cogit fateri, in qua vero, quoniam ipsius conscientiæ exhibet explicationem, est acquiescendum. Negari non potest, homines, ut ait SPINOZA ^{a)}, eam solum ob causam liberos sese credere, quod actionum suarum conscii sunt, causarum

B 2

au-

a) B. D. Spinozæ Opera Posthuma, CICICLXVII, p. 99.

autem, a quibus determinantur, ignari^b). Cum vero non plures tantum & inter se diversæ in homine efficaces singulæ naturæ vires, sed hæ ipsæ extrinsecus simul religatæ a causis externis pendeant, externisque & adventiciis excitentur stimulis, fieri non potest, quin sæpe, sibi invicem oppositæ, in contraria nitantur, sibi que invicem pugnent; Varii igitur sæpeque in diversa tendentes in homine necesse est orientur nisi us, qui quidem, quatenus concilii eorum lumen, *appetitus* dicuntur; alterius autem pugnantium virium supra alteram victoria *voluntatis decretum* appellatur. Si suprema autem ista, quæ homini præ ceteris animantibus propria est vis, rationisque nomine insignitur, victoriam reporter, ceterasque omnes, quæ ad humanam

b) "Concipe, *sagacissimus idem ait Philosophus* lapidem (qui a causa externa, ipsum impellente, certam motus quantitatem accipit, qua postea, cessante causæ externæ impulsu, movetur), dum moveri pergit, cogitare, & scire, se, quantum potest, conari, ut moveri pergat. Hic sane lapis, quandoquidem sui tantummodo conatus est conscius, & minime indifferens, se liberrimum esse, & nulla alia de causâ in motu perseverare credet, quam quia vult. Atque hæc humana illa libertas est, quam omnes habere jactant, & quæ in hoc solo consistit, quod homines sui appetitus sint consciis, & causarum, a quibus determinantur, ignari. Sic infans se læ libere appetere credit; puer autem iratus vindictam velle, & timidus fugam. Ebrius deinde credit, se ex libero mentis decreto ea loqui, quæ postea sobrius tenuisse vellet. Sic delirans, garrulus, & hujus sæcivæ plurimi se ex libero mentis decreto agere, non autem impetu ferri credunt. Et quia hoc præjudicium omnibus hominibus innatum est, non ita facile eodem liberantur. Nam quamvis experientia satis superque doceat, homines nihil minus posse, quam appetitus moderari suos, & quod sæpe, dum contrariis affectibus conflantur, meliora videant, & deteriora sequantur, se tamen liberos esse credunt, idque propterea, quod res quamdam leviter appetant, & quarum appetitus facile potest contrahi memoria alterius rei, cujus frequenter recordamur." B. D. S (pinoæ)
Opera Posthuma, CIOCLXXVII, p. 584, 585.

naturam pertinent vires ita sibi habeat subiectas, ut illa præsit, hæc vero obtemperent, unaque tantum sic efficiatur vis atque potestas, quæ sublatis disidiis omnibus concors sibi & consonans, sola in homine dominetur, conveniens humanæ naturæ, ut facile apparet, hæc omnium virium humanarum consensus & unitas est, *virtusque*, non tam solido tamen, quam splendido nomine, appellatur. Si sublata autem humanarum virium harmonia, inferior quædam hominique cum aliis rebus, herbis e. gr. vel animalibus, communis vis, altius sese efferens nimisque emergens rationi præcurret, victrixque in animo exultet, actio, quæ sic opitur, naturæ humanæ contraria est, *vitiisque* nomen adipiscitur. Quæ vero quaque vice præponderet atque prævaleat vis, voluntarium non est nec in nostra potestate positum, sed irrevocabili, qui omnia vehit, caustarum cursu implexaque serie, inexorabili lege definitum. Quæ cum ita sint, fieri non potest, ut individui cujusdam hominis in potestate appetitus sint ejus, nec igitur quæ appetitu efficiuntur, virtutes scilicet & vitia, ab ipso pendeant, sed causis in rerum natura & mundo inclusis ineluctabili necessitate hæc omnia determinata esse, per se patet. Hoc tamen non impedit quominus virtus virtus sit, vitium autem vitium. Qui virtute enim præditus est, præstantem habet ille naturam & optabilem, qui vitis vero obrutus, turpem & averfandam, utramque autem immutabili determinataque omnium rerum serie & copulatione oriundam; in nostra enim potestate magis non est mentem sanam, quam corpus sanum habere.

Rigida vero huic & indomita, quam pro modulo virium explicuimus, quamque revera locum habere & ratio convincere & experientia probare videtur, quæ vero, cum in nostra non sint potestate actiones nostræ, effici apparet, ut nec laudationes justæ sint, nec vituperationes,

nes, nec honores, nec supplicia, quomodo possit conciliari libertas realitasque vindicari doctrinae moralis, jam nostrum est ut consideremus. Hinc autem vulgarem istam libertatis theoriam, quae illam in facultate quadam animi ponit, oppositarum voluntatis determinationum alteram absque ulla ratione eligendi, exitum haud reperire posse, ex allatis jam satis superque dilucere putamus c).

Ad

- c) Bene quidem, ut solet, de hac libertatis doctrina SCHELLINGUS: "Der gewöhnliche Begriff der Freyheit, nach welchem sie in ein völlig unbestimmtes Vermögen gesetzt wird, von zwei kontradictorisch Entgegengesetzten, ohne bestimmende Gründe, das eine oder das andre zu wollen, schlechtthin bloß, weil es gewollt wird, hat zwar die ursprüngliche Unentschiedenheit des Menschlichen Wesens in der Idee für sich; führt aber, angewendet auf die einzelne Handlung, zu den größten Ungereimtheiten. Sich ohne alle bewegende Gründe für A oder — A entscheiden zu können, wäre, die Wahrheit zu sagen, nur ein Vorrecht, ganz unvernünftig zu handeln, und würde den Menschen von dem bekannten Thier des Buridan, das nach der Meinung der Vertheidiger dieses Begriffes der Willkühr zwischen zwey Haufen Heu von gleicher Entfernung, Größe und Beschaffenheit verhungern müßte, (Weil es nämlich jenes Vorrecht der Willkühr nicht hat), eben nicht auf die vorzüglichste Weise unterscheiden. Der einzige Beweis für diesen Begriff besteht in dem Berufen auf die Thatsache, in dem es z. B. jeder in seiner Gewalt habe, seinen Arm jetzt anzuziehen oder auszustrecken, ohne weitem Grund; denn wenn man sage, er strecke ihn, eben um seine Willkühr zu beweisen, so könnte er ja dies eben so gut, in dem er ihn anzöge; dafs Interesse, den Satz zu beweisen, könne ihn nur bestimmen, eins von beyden zu thun; hier sey also das Gleichgewicht handgreiflich u. s. w.; eine überall schlechte Beweisart, in dem sie von dem Nichtwissen des bestimmenden Grundes auf das Nichtdaseyn schließt, die aber hier gerade umgekehrt anwendbar wäre: denn eben, wo das Nichtwissen eintritt, findet um so gewisser das Bestimmwerden statt. Die Hauptsache ist, dafs dieser Begriff eine gänzliche Zufälligkeit der einzelnen Handlungen einführt und in diesem Betracht sehr richtig mir der zufälligen Abweichung der Atomen verglichen worden ist, die Epicurus in der Physik in gleicher Absicht erfand, nämlich dem

Ad istiusmodi enim probandam libertatem nihil afferri potest præter ipsius electionis phenomenon, quod scilicet multas suscipere possimus actiones, licet nullius concilii finis causæ, quæ nos ad has actiones præ ceteris suscipiendas impellere possit. Quod vero quantum a vera abhorreat ratione, facile apparet. Cum nullus enim sine causa esse possit effectus, ideoque voluntatis quoque determinatio & actio quævis, e repræsentationibus necessario oriuntur antecedentibus, quæ vero una cum tempore quo exstiterunt elapsa, agentibus nobis in nostra amplius non sint potestate, efficitur, in ipso determinationis agendique momento, nullam locum habere posse eligendi potestatem causis determinandibus liberam. Quod vero causas voluntatem nostram determinantes ignoremus, id minime gentium absentiam earum probat. Præterea huiusmodi libertas indifferentiæ vel æquilibrii, ut vocatur, quæ, omni sublata necessitate, forte omnia evenirent & temere, casus est absurdus, omnem rationem evertens, omnemque in cognitione humana unitatem tollens & realitatem, fortuita enim quæ sunt, & esse possunt & non esse. Huic doctrinæ determinismus supra allatus oppositus est, & si unum e duobus sequi oporteret, multo quidem potior apud nos hic foret, qui unitatem saltem profiteretur, sibi que, inferiore certe reflexionis puncto considerata, constantior est, magisque coherens, utraque autem altiore illam ignorant necessitatem, quæ a casu æque remota est, ac a vi quadam cogente vel extrinsecus

de-

Fatum zu entgehen. Zufall aber ist unmöglich; widerstreitet der Vernunft wie der nothwendigen Einheit des Ganzen; und wenn Freyheit nicht anders, als mit der gänzlichen Zufälligkeit der Handlungen, zu retten ist, so ist sie überhaupt nicht zu retten.¹⁷
F. W. I. SCHLIER'S *philosophische Schriften*, Erster Band, Landshut, bey Philip Krüll, p. 463. &c.

determinante, quæ potius interna quædam est ex essentia ipsius agentis oriunda necessitas, eaque simul absoluta libertas; quæ realiter scilicet considerata libertas, formaliter autem necessitas est. Liber enim est qui ex natura sua legibus tantum agit, & nulla alia re vel intra vel extra se determinatur. Hinc ista in cujusque conscientia obveniens libertatis & necessitatis conjunctio. Quisque enim satis conscius est, se necessario talem esse atque esse, nec potuisse se aliter agere atque egit, & nihilo minus libere se egisse fateatur necesse est. Sed hæc adhuc apparere non possunt, pertexenda igitur nobis primo sunt quæ exoriri sumus.

Istam igitur, quam proposuimus, de libertate cum cæco necessitatis empiricæ mechanismo concilianda, questionem, cum omnibus, quæ ante Philosophiam sic dictam Criticam, viguerant, Philosophiæ systematum, nullum unquam solvere valuisset, multique haud ignobiles philosophi, omni explicandæ ejus spe abscissa, præsumpta desperatione, solvi eam non posse putarent, summus pulcherrimæ hujus, quæ ingentem non philosophiæ tantum, sed totius culturæ hodiernæ effecti commutationem, disciplinæ, auctor, Cæl KANTUS, novam prorsus, nondum tritam solvendæ ejus ingressus est viam, certamque reperit rationem, qua & libertatem tueretur & necessitatem nihilo minus retineret. Sagacissimus hic philosophorum facile princeps, primus sine dubio & explicatiorem libertatis exhibuit notionem, & in eam illam evehit regionem, qua sola rationi non repugnat. Licet enim libertatem supremum haud fecerit principium, nec illam, quæ FICHTO debetur, Subjecti Objecti pure semetipsum absolute ponendis distinctam conceperit notionem, nec igitur libertatem in actione æterna & absoluta, ex qua universa pendet conscientia, ultimo esse quærendam satis